

Тема 7. ОСНОВНІ ЗАСОБИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

План

1. Класифікація та структура основних засобів
2. Методи оцінки основних засобів

1. Класифікація та структура основних засобів

Найбільш високу частку в структурі майнового комплексу підприємства займають основні засоби.

Основні засоби – це вартісна форма існування засобів праці, які тривалий час, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми, багаторазово беруть участь у процесі виробництва, поступово спрацьовуються і частинами (як амортизаційні відрахування) переносять вартість на вартість виготовленої продукції. Це довгострокові активи, якими підприємство володіє тривалий час із метою продовження та здійснення своєї діяльності, а не для перепродажу.

З метою бухгалтерського обліку використовують **класифікацію основних засобів підприємства**, що поділяє їх на групи:

- 1) земельні ділянки;
- 2) капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;
- 3) будівлі, споруди, передавальні пристрої;
- 4) машини та обладнання;
- 5) транспортні засоби;
- 6) інструменти, прилади, інвентар;
- 7) тварини;
- 8) багаторічні насадження
- 9) . інші основні засоби;
- 10) бібліотечні фонди;
- 11) малоцінні необоротні матеріальні активи;
- 12) тимчасові (нетитульні) споруди;
- 13) природні ресурси;

- 14) інвентарна тара;
- 15) предмети прокату;
- 16) довгострокові біологічні активи.

Такий поділ на групи пояснюється різним виробничо-технічним призначенням і часом відтворення основних засобів. Чим довговічніший засіб праці, тим повільніше він зношується, довше передає свою вартість продукції, яку виробляє. Ознакою класифікаційної групи є однаковий строк та інтенсивність експлуатації основних засобів, що є зручним для нарахування амортизації.

Відповідно до Положень бухгалтерського обліку основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою їх використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Основні виробничі фонди сільськогосподарського призначення - це засоби допоміжних виробництв і промислових підприємств по переробці сільськогосподарської продукції, виготовленню будівельних матеріалів, заклади торгівлі, комунального господарства, інші. З переходом до ринкових відносин допоміжні виробництва і промисли набули більш інтенсивного розвитку, що сприяє створенню додаткових виробничих місць і вирішенню проблеми зайнятості сільського населення, особливо у міжсезонні періоди виробництва.

У основних виробничих засобах виділяють **активну і пасивну частину**.

Активна частина – основні засоби, які безпосередньо діють на предмети праці або забезпечують регулювання засобів праці. Складові активної частини основних виробничих засобів визначають:

- величину виробничої потужності підприємства;
- технічний рівень виробництва;

- продуктивність праці.

Пасивна частина – основні засоби, які створюють умови для здійснення процесу виробництва і забезпечують нормальне функціонування (земельні ділянки, будівлі, споруди).

Строк експлуатації елементів активної частини основних засобів, як правило, є меншим за цей показник елементів пасивної частини. Тому інвестування капіталу переважно в пасивну частину основних засобів не дасть підприємцю його швидкого відшкодування. Тому транспортні підприємства часто застосовують орендовані земельні ділянки, будівлі та приміщення, що не передбачає відволікання з обороту значних коштів і заморожування їх на тривалий час. У цьому випадку у **структурі основних засобів** переважає активна частина.

Структура основних засобів – це співвідношення між вартістю окремих груп основних засобів та їх загальною вартістю, виражене у відсотка.

2. Методи оцінки основних засобів

Інформацію про вартість необоротних активів, у тому числі і основних засобів, власник підприємства або потенційних інвестор отримує з балансу підприємства та приміток до фінансової звітності.

Формування та об'єктивність оцінки вартості основних засобів залежить від способу їх оцінки.

Помилкова оцінка вартості основних засобів призводить до:

- створення неправдивого враження у власників підприємства стосовно величини їх основного капіталу;
- невірного нарахування суми амортизації;
- необ'єктивної оцінки стану основних засобів з використанням системи показників;
- недостовірної оцінки ефективності використання основних засобів підприємства.

Глобальним наслідком невірної оцінки основних засобів може бути прийняття помилкових рішень щодо стратегії ведення бізнесу.

У балансі підприємства основні засоби відображають за первісною і залишковою вартостями.

Визначення загальної суми необоротних активів підприємства, аналіз структури та ефективності використання основних засобів, формування поточних витрат і розрахунок фінансових результатів діяльності передбачає здійснення оцінки основних засобів за видами вартості (табл. 1).

Види вартості основних засобів:

- первісна;
- залишкова;
- відновна;
- залишкова відновна (переоцінена);
- ліквідаційна;
- справедлива.

Таблиця 1. Формування вартості основних засобів

Від стану основних засобів	Від часу оцінки	
	Первісна	Відновна
Повна	Первісна ($V_{перв}$)	Відновна ($V_{перв} - K$), де K – коефіцієнт переоцінки
Залишкова	Залишкова ($V_{перв} - A$), де A – сума амортизаційних відрахувань за фактичний строк експлуатації основних засобів	Залишкова відновна $(V_{перв} - A)K$

На момент створення підприємства оцінка його основних засобів проводиться за **первісною вартістю**.

Первісна вартість – це вартість, за якою основні засоби зараховуються на баланс підприємства в момент їх придбання.

Первісна вартість є незмінною за будь-яких ринкових обставин, а залишається у фінансовій звітності постійною протягом усього строку корисного використання активу, доки не здійснюється переоцінка.

На основі величини первісної вартості визначається вартість основних засобів, яка підлягає амортизації.

Первісна вартість основних засобів може формуватись за різних варіантів їх отримання підприємством (рис. 1).

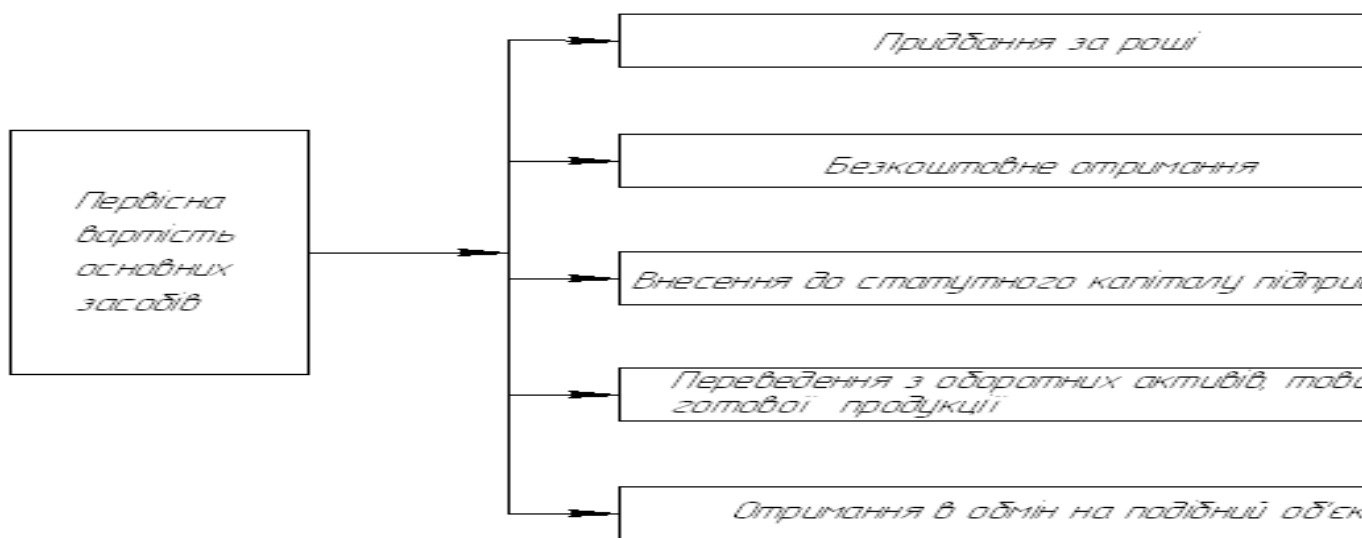

Рис. 1. Можливі варіанти формування первісної вартості основних засобів.

Для придбаних за гроші основних засобів повна первісна вартість складається з наступних елементів:

- суми, сплачені постачальникам активів;
- витрати на доставку об'єктів основних засобів;
- вартість будівельно-монтажних робіт;
- витрати на монтаж об'єктів основних засобів;
- ввізне мито;
- витрати на страхування ризиків доставки об'єктів основних засобів;
- інших витрат, пов'язаних з доведенням об'єктів основних засобів до стану, придатного до використання.

Для окремого об'єкта первісну вартість ($V_{перв}$) визначають за формулою

$$V_{перв} = V_{об} + V_{мр} + V_{тр} + V_{ін.}, \quad (1)$$

де $V_{об}$ - вартість придбаного обладнання;

$V_{мр}$ - вартість монтажних робіт;

$V_{тр}$ - витрати на транспортування;

$V_{ін}$ - інші витрати.

- ✘ Первісною вартістю основних засобів, що включені до статутного капіталу підприємства, визнається їх вартість, погоджена засновниками (учасниками) підприємства, але не вище звичайної ціни.

Первісна вартість основних засобів, *отриманих організацією безоплатно*, визнається їх ринкова вартість на дату оприбуткування.

Первісна вартість основних засобів, *придбаних в обмін на інше майно*, відмінне від грошових коштів, визнається вартістю обмінюваного майна, за якою воно було відображено в бухгалтерському балансі.

При переведенні основних засобів із оборотних активів, товарів, готової продукції їх первісна вартість визначається їх собівартістю.

Первісна вартість через деякий час перестає відображати дійсну цінність основних засобів внаслідок їх спрацювання. Вирішенням проблеми є оцінка основних засобів за **залишковою вартістю**

Залишкова вартість – вартість основних засобів з урахуванням ступеня їх спрацювання на певний момент часу.

Визначається як різниця між повною первісною вартістю і нарахованим за фактичний період експлуатації основних засобів зносом (сумою амортизаційних відрахувань).

Відновна (переоцінена) вартість – це вартість відтворення об'єкта основних засобів у сучасних умовах. Виникає після переоцінки первісної вартості і вказує на суму коштів, необхідних для повної заміни об'єкта основних засобів.

Для визначення відновної вартості основних засобів проводять їх переоцінку шляхом індексації або прямого перерахунку за документально підтвердженим ринковими цінами.

Після здійснення переоцінки основних засобів відновна вартість є базою для нарахування амортизації.

Залишкова (переоцінена) вартість – це вартість, яка визначається шляхом переоцінки первісної залишкової вартості.

Вона є близькою до реальної вартості основних засобів на певний момент часу. За наявності інфляції в економічному середовищі використовується для проведення об'єктивної оцінки величини необоротних активів підприємства.

Правила переоцінки встановлюються державою. Відповідно до податкового обліку індексація (переоцінка) балансової вартості групи основних засобів може здійснюватися щорічно відповідно до темпів інфляції з відставанням на 10% згідно залежності:

$$K = (I-10):100 \quad (2)$$

де I – індекс (у %) інфляції року, за результатами якого проводиться переоцінка (якщо $K \leq 1$, індексація не проводиться).

Для оцінки зміни у часі цін і тарифів на товари і послуги використовують індекс споживчих цін (ІСЦ).

Ліквідаційна вартість – сума коштів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) об'єкта основних засобів після закінчення строку його використання з вирахуванням очікуваних втрат, пов'язаних з ліквідацією (витрати на демонтаж, продаж або передачу).

Економічний зміст ліквідаційної вартості полягає у визначенні частини первісної вартості основних засобів, яку планується відшкодувати через отримання реальних грошей від продажу об'єкта основних засобів після закінчення строку його корисного використання, а не шляхом амортизації.

Справедлива вартість – це сума, за якою може бути здійснено обмін об'єкта основних засобів у результаті операції між зацікавленими сторонами:

- при оцінці землі та будівель виступає як ринкова вартість;
- при оцінці машин і устаткування – ринкова або відновна залишкова вартість;
- при оцінці інших об'єктів основних засобів – відновна залишкова вартість.